

**ОЗНАКИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
(ЯК УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ
ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ)**

Шарій Юрій Анатолійович,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

За сучасних умов правовий режим воєнного стану в Україні є конкретним механізмом, яким користується наша держава в нинішніх реаліях збройної агресії для збереження незалежності та територіальної цілісності. Під час воєнного стану істотну увагу привертають адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, адже через зміну умов управління і контролю, а також через можливе посилення повноважень окремих осіб або органів, ризик корупційних дій може зрости. Водночас, можуть бути запроваджені певні обмеження, спрямовані на підтримку порядку і безпеки, забезпечення стабільності та захисту громадян в умовах, які можуть бути непередбачуваними або небезпечними.

Тому слід звернути увагу на ознаки, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, а також дозволяють відобразити його дійсний ресурс:

1) *особлива мета встановлення відповідного правового режиму*. За нормативними положеннями, загальна мета запровадження воєнного стану полягає у відверненні загрози, відсічі збройної агресії та забезпеченні національної безпеки, усуненні загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Відповідно до Закону України від 21.06.2018 р. «Про національну безпеку України», національна безпека України – це «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [1]; загрози національній безпеці України – це «явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України» [1]. Зазначений нормативно-правовий акт містить визначення низки інших важливих понять (наприклад, «воєнна безпека», «громадська безпека і порядок», «державна безпека», «збройний

конфлікт» та ін.), що дає можливість з'ясовувати їх сутність і зміст. Звертаючи увагу на документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки – Стратегію національної безпеки України (затверджену Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020) [2], можна помітити пов'язаність національних інтересів із антикорупційним спрямуванням. Зокрема, передбачено перелік пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, реалізація яких буде забезпечуватись через ... «захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди». Також визначено, що «корупція перешкоджає виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливує її стає і динамічне зростання, підвищує уразливість до загроз, підживлює кримінальне середовище». З метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання на державу покладаються обов'язки «утверджувати принцип нульової толерантності до корупції, забезпечувати ефективну діяльність органів, які запобігають корупції та протидіють корупційним правопорушенням». Таким чином, варто комплексно розглядати мету запровадження правового режиму воєнного стану, яка направлення на захист і забезпечення національних інтересів (у складі яких можна виокремити антикорупційну спрямованість);

2) *імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану*. Цей метод полягає у категоричній та детальній регламентації поведінки учасників правових відносин. Правовий режим воєнного стану регламентується та регулюється саме в імперативному порядку (безпосередньо процедура введення воєнного стану встановлюється законодавством). Всі правила, норми, заборони поширюються на визначене коло осіб і є обов'язковими до виконання з можливістю примусу до їхнього виконання і з обмеженнями певних прав громадян заради забезпечення обороноздатності та стабільності держави в умовах війни. У цьому випадку не допускаються диспозитивні варіанти поведінки осіб, зокрема їх вибір чи бажання у виконанні режимних правил;

3) *нормативне закріплення* (на рівні законодавчих та підзаконних актів) *правил поведінки, що є обов'язковими для всіх* (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб), адже це важливий механізм забезпечення ефективного функціонування правової системи та основний інструмент регулювання суспільних

відносин, зокрема під час війни. Окрім того, нормативно можуть встановлюватись і алгоритми, як діяти в тій чи іншій ситуації (так звані «режимні правила»). Всі нормативні акти, які визначають особливості правового режиму воєнного стану, заходи, які запроваджуються, повноваження державних органів тощо становлять єдину систему, що характеризується наявністю внутрішніх та зовнішніх зв'язків;

4) *формування системи органів публічної адміністрації* (як з існуючих, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством – наприклад, військові адміністрації). Ці органи мають особливий статус, на них покладається завдання щодо здійснення і забезпечення мети адміністративно-правового режиму, надаються повноваження у сфері публічного адміністрування та контролю за дотриманням режимних правил. Водночас цей процес (формування системи органів публічної адміністрації) є важливою частиною адаптації держави до умов воєнного стану, що дозволяє ефективно організовувати управління в умовах загрози національній безпеці;

5) *визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану*. Часові межі – це період, протягом якого застосовуються спеціальні правила та обмеження, що вводяться під час воєнного стану. Він починається з моменту проголошення воєнного стану і триває до його скасування. Просторові межі – це територія, на яку поширюється правовий режим воєнного стану. Зазвичай режим може поширюватися на всю територію держави або на окремі її частини (наприклад, лише на зони безпосередніх бойових дій або прикордонні області). Відповідно до нормативних положень, воєнний стан може вводиться в Україні (мова йде про всю територію країни), або в окремих її місцевостях. Законодавчих вимог щодо строкових обмежень (граничних показників) не передбачено, що є цілком логічним через екстраординарність підстав для запровадження правового режиму воєнного стану. За встановленою процедурою, у разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проєкт закону. У зазначеному нормативно-правовому акті (Указ Президента України) і визначаються межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться. До того ж, строк дії правового режиму воєнного стану може бути продовжено або припинено. Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови

усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через медіа;

б) *встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм.* Закон України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» [3] містить досить узагальнену норму, відповідно до якої «особи, винні у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, притягаються до відповідальності згідно із законом», що обумовлюється складністю визначення всіх можливих випадків і підстав притягнення до відповідальності. Тому можна вести мову про наявність підстав у чинному законодавстві для притягнення до кримінальної відповідальності (наприклад, ст. 432, 433 435-1 Кримінального кодексу України), до адміністративної відповідальності (наприклад, гл. 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП України), до дисциплінарної відповідальності (за протиправні дії, пов'язані із невиконанням або неналежним виконанням службових обов'язків), а також для відшкодування шкоди, у випадку її завдання. Якщо ж звертати увагу на застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, то відповідальність за їх вчинення передбачена у главі 13-А КпАП України, яка має назву «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією»;

7) *можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, в тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.* Однак такі обмеження, їх зміст, суб'єктна спрямованість мають бути чітко визначені законодавством та не суперечити положенням Конституції України. Щодо обмежень, пов'язаних із запобіганням корупції, їх перелік передбачений відповідним спеціальним законом – Законом України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» [4] у розділі IV «Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням».

Отже, до ознак, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією можна віднести такі: 1) особлива мета встановлення відповідного правового режиму; 2) імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану; 3) нормативне закріплення (на рівні законодавчих та підзаконних актів) правил поведінки, що є обов'язковими для всіх (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб); 4) формування системи органів публічної адміністрації (як з

існуючих, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством); 5) визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану; 6) встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм; 7) можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, в тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n310>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-157>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ

Сауляк Руслан Володимирович

аспірант кафедри цивільного права

Національний університет

«Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Закон України у статті 34 «Про регулювання містобудівної діяльності» визначає основні засади надання прав для здійснення будівельних робіт [5].

Як зазначається у нормативно-правових актах: «усі будівельні роботи присадибних дачних та садових будівель, житлових будинків не більше двох поверхів (без мансарди) площею, що не перевищує 300 м², господарських споруд, гаражів, які розташовані на дачних, садових, присадибних земельних ділянках, повинні виконуватися тільки після